

na posamne premoženja, bi bil račun za nas gotovo neugoden. Tu bi stopili bolj zaščitni, blizu zadnje stopnje. Vse premoženje v Avstriji brez Ogrske, Hrvat-ske in Bosne, šteje na dobrih sto milijard kron vrednosti; na posameznega človeka pride torej okroglo 3400 K. Potemtakem bi moralo znašati vse slovensko premoženje nekako 4,420 milijonov kron. Niti polovi-ce tega v resnici ne dosega; pri nas ni ne velikih mest, ne ogromnih obrtnih podjetij, nego v prvi vrsti le zemlja, draga srcu, dragocena po krvi, ki se je prelila zanjo, po znoju, ki je rodovom sto in sto-letja obilval čelo, ko so jo obdelovali, po denarni vrednosti pa skromna, kakor je bil v vrsti stanov do zadnjega časa skromen in na stran potiskan stan, ki jo neguje in varuje.

In ko bi zopet še eno plat našega življenja s številkami dognali, ko bi preiskali, kako je premože-nje pri nas razdeljeno, bi našli zopet, da smo na e-nem prvih mest, če ne najbolj spredaj. Velikih boga-tinov domača nič, popolnih revežev malo; ljudi, ki si počestno služijo svoj kruh s svojimi rokami, ali z u-mom, in drugih s skromnim premoženjem, ki z njim kot kmetje ali obrtniki preživljajo sebe in družine — ogromna večina. Napredujemo na vseh plateh, toda Bog daj, da bi bilo to napredovanje enakomerno za vse, ne samo za eno ali drugo vrsto vse, za druge malo ali nič. Ko nam zazvone zvonovi po naših pla-ninah in poljanah o miru in se vrnejo naši junaki domov, naj nam prinesejo s seboj tiste vzajemne in neustrašene požrtvovalnosti, ki so jo tako sijajno iz-kazali v ognju in krvi. S tem nam bo zagotovljen še daljni napredek.

Želimo si vsi ohraniti svoje duševno in teles-no zdravje, vero, vestnost in bratsko ljubezen. Vsem nam pa živi v dušah — četudi marsikomu nezavest-no — globoko resnična misel, da nam je to nemo-goč, da je vse naše tako lepo se razcvita-joče narodno življenje ubito, če ne ostanemo naslonjeni na veliko, močno državo, ki jo imamo in ki jo branimo v svoji Avstriji. Tisti Srb v švicarskem listu ima prav!

Dr. Krek.

Žrmlje in mlini.

Posestnik z dežele nam piše:

Kaj vendar vojska vsega ne prinese! Žrmlje so stale vedno pozabljene od zunanjega sveta kje v kotu. Gosposka se od časa, ko se je pričelo mletje z žrmljami — t. j. doba, ki gotovo sega v prazgodovino — ni zmenila za to domače orodje. Financarji so dosegali sicer skrbno nadzorovali ravnanje z žganjskimi kotli, iskali na vrtovih in njivah, če ni kak to-bak med cveticami in krompirjem, orožniki so iskali puške divjih lovcov in v zadnjem času skrite in za-molčane zaloge žita, a za žrmlje se živ krst ni zme-nil. In kakor pride sedaj v vojski marsikaj do veli-ave, kar se je poprej zametavalo, tako so se naše ob-lasti spomnile tudi pozabljenih žrmlj, katere se se-daj popisujejo. Nekateri pravijo, da bodo financarji žrmlje zapečatili kakor žganjske kotle, drugi zopet, da bo vlada naložila davke na domače mlino in žr-

zadevo in povrne dvanaajstero vitezom zopet ljudsko postavo na prošnjo sestre.

Mati božja je ravno krmila s svojo roko dva-najst orlov, ko je prinesel medved kosmati kraljičino pod nebeško palačo.

Splašeni orli so takoj odleteli v sinje višave, zarisali v zraku tri kroge in utonili v oblakih brez sledu.

„Tvoji prošnji bom ugodila, vrnem ti brate, po katerih plakaš, a samo moraš prebiti skušnjo na zemlji in tri leta se kazati nemo! Obljubo storiš pred menoj v tem trenutku na molk in na tiho pokoro, a na usta položi pečat in jih boš nosila tako tri leta, in se ne izdaš ne z besedo ne z jezikom!

Tako je rekla Prečista Najsvetejša in ji je uka-zala vrniti se na zemljo.

Ide tiha kraljičina po zemlji, ide nazaj domov, kjer je ostal oče sam v starem gradu na skali tam visoki.

Prišla je v goščavo ob svitu zore; a z gošče so padli na njo lovski psi in začeli so jo griziti in ho-teli so jo raztrgati kakor srno.

V gozdu je ravno bil na lovu mladi kralj z ve-likim spremstvom, čul je lajanje psov, bežal je nitro za glasom in začuden je zagledal mesto zasledovane živali devico na drevesu, katera je drhtela strahu v sredi zelenih vej kot ptiček.

Svojim lastnim očem ni mogel verjeti, komaj je mogel srce v prsih miriti, tako ga je kraljičina očarala in vzljubil jo je ob prvem pogledu. Dvignil je mladenič roke do device v vojah zakrite in je rekel:

„Ali si ti nadzemska lepa prikazen, ali boginja, ki se je zgubila v gozdu, ali si samo posebjeno

mlje, kakor svoj čas na avtomobile itd. Mnogo ne-jasnega se govori tudi o mlinih. Uradni razglasi, ki so nabiti po občinah, so tako nerazumljivi, da kačar prečitam tak razglas, vem ravno toliko kot tedaj, ko sem ga pričel čitati. Edino naš „Slovenski Gospo-dar“ nam še v poljudni besedi raztolmači vse urad-ne naredbe in odloke, ki zadevajo nas kmete. Prosim torej, da bi nam uredništvo tudi glede žrmlj in mli-nov pojasnilo, kako se bo cela zadeva uredila.

Odgovor: Res je, da se v nekaterih okraj-nih glavarstvih popisujejo žrmlje. Občani so dolžni, jih naznaniti. Nihče pa ne namerava žr-melj zapečatiti, odpraviti ali nalo-žiti davka na nje. Na žrmljah se bo tudi od-slej lahko mlelo gotovo množino zrnja, a se bo moralo pri občini poprej natančno naznaniti, koliko zr-nja se namerava na domačem mlinu zamleti. Kadar boš pa hotel peljati žito v mlin, boš tudi moral iti k občini po karto za mlin. Dotična karta, ki jo mora glavarstvo potrditi, se izdaje vedno le za dva mese-ca, torej šestkrat na leto. Mlina si odslej ne smeš več po svoje izbirati, ampak ti bo okrajno glavarst-vo predpisalo, kam boš vozil v mlin. Paziti pa mo-raš, da boš svoje karto za mlin tekom dveh mesecev res tudi uporabil, ker sicer zgubi veljavo in ti zgu-biš pravico do uporabe na karti označene množine žita. Ako pa bi ti mlinar do določenega roka ne mo-gel zamleti izročnega mu žita, naznani to okrajne-mu glavarstvu, da vzame to na znanje. Res pa je, da so se ljudstvu naložile s temi odredbami nova po-ta, nove pisarije in nove težave. Glede določitve mli-nov naj se občine in posamezniki obračajo do okraj-nih glavarstev, kakor smo že zadnjič svetovali, si-cer bodo jim oblasti po svojem predpisovale mlino. Naše uredništvo je pripravljeno dati v enakih za-devah potrebna pojasnila.

O domačih mlinih smo dobili od zavednega kmeta iz Slovenskih goric sledeče vrstice:

Človek že res ne ve, ali bi se smejal ali jezil, ko vidi, kaj vse v sedanji vojski pride nad ubogega kmeta. Kdor je prej moral moko kupovati, da je iz-hajal s hrano, mora sedaj še precej svojega žitnega pridelka oddati. Gospodje, ki se na kmečke razmera prav malo spoznajo, nam ukazujejo, da naj si na — „decimal-tehnicni“ odmerimo moko za vsako osebo na dan. Pa to naj bi še bilo, ker nam itak komisija zr-nje odmeri. Moramo pač izhajati tako ali tako. Toda kar berem v predzadnjem „Gospodarju“, da se bo de namreč celo mletje na domačih žrmljah nadzorovalo, se mi zdi pa naravnost smešno. Prvič nam itak komi-sija natančno določi, koliko zrnja sme ta ali oni po-sestnik za svoje ljudi uporabiti. Drugič pa mletje na žrmljah ne gre tako kot pri drugih mlinih, ampak dosti počasneje. Splošno pravijo, da kar človek na žrmljah zdrav zamelje, to potem bolan poje. Ker pa pri mlinu v sedanjem času skoro nikdar ni dobiti moke, posebno kadar je suša in ker je večina pravih mlinarjev v vojaški suknji, zato mora kmet k žr-mljam in mletji, da mu teče pot po obrazu, če hoče, da ima sam kaj jesti in ima tudi družini in delavcem kaj dati za pod zobe. Tudi jaz imam neko ropotalo in vem, kako se mora na žrmljah kruh zaslužiti. Zato upamo, da nam oblast mlenja na domačih mlinih ne bo otežkočila, ker bi ne bilo niti umestno, niti po-trebno.

Se nekaj bi rad povedal in sicer radi ječmena, katerega bi morali oddati, pa ne za ljubi kruhek, ki ga je dandanes tako malo, ampak za — pivo. Ali ni to vnebovpijoča krivica, variti ječmen za tako nepo-

bitje mojih sanj? Pridi s tega drevesa v moj objem, za oporo ti polagam svoje srce, a do srca polagam krono!

Predno je priplulo solnce na horizont, se je že kralj vračal z lovskim spremstvom, naveličal se je lovske zabave, vodeč s seboj prečudno srno, ki jo je vjel za svoje srce.

In za ženo je hotel vzeti kraljičino, in na svat-bo se je pričel pripravljati, a na dvoru so pričeli že mrmrati nezadovoljstva proti bodoči kraljevi ženi — ker niso hoteli imeti neme na prestolu.

Mati kralja je pričela sovražiti molčečo sinovo izvoljenko in ni hotela privoliti na ženitev in ni ho-tela dati zvezi blagoslova; a da bi popolnoma raz-drla ta neljub ji zakon, se je poslužila čarov in neop-ažena je vspela v kite kraljičine iglo z zakletim ru-linom, ki je imel to lastnost, da je zazibala v trden sen, ki je bil do smrti popolnoma podoban.

Namesto svatovske gostije na dvoru, so začeli pripravljati se na pogreb kraljičine.

V zlato krsto so ji položili telo, z duhtečimi le-pimi cveticami so ji poslali, s poročnim pajčolanom se ogrnili spečo in drugi v žalni obleki so jo nesli v les zeleni, na samotno mesto, kjer jo je prvokrat za-gledal kralj mladi.

Tam na srebrnih verižicah je obvisela zlata krsta z uspavano kraljičino, na vejah zelenega javor-ju, ki se je sklanjal nad gozdnim potokom.

Ko je prišel jesenski čas, je gošča zopet se do-zvala lajanju psov in bučanju rogov, zopet je prišel sem jeden kralj, a z njim spremstvo pažov in dvor-janov.

Lovili so celi dan do mraka, a ko so se vra-čali z lovskim plenom ob svitu bakelj, jim je na bre-

trebno pijačo, dočim toliko ljudi nima kruha! Ker je letos zelo slaba letina, ne žalimo se Boga s tem, da bi porabili tolike množine zrnja za nepotrebno pija-čo, dočim nam bo še kruha primanjkovalo, kakor ga nam že sedaj. Tako mislim jaz kakor tudi moji sosa-dje. Ko bi le kaj pomagalo!

Milo za domačo rabo.

Milo (majla) je kemična spojina maščobe in lu-ga. Vsaka maščoba je za izdelovanje mila dobra — goveji in ovčji loj, svinjska mast, sploh vsaka žival-ska maščoba in vsa maščoba, ki odpade v gospodin-stvu. Tudi olivno, repično, bučno olje, olje iz soln-ice, dalje mešanica raznih maščob — vse je za izde-lovanje mila pripravno. Maščoba je lahko tudi žar-ka (žaltova) ter za kaj drugega neporabna. Kdor ni-ma večjih zalog maščobe, naj jih počasi sproti zbi-raj — Lug kakoršneke vrste je za napravo mila do-ber. Doma se lahko napravi lug iz pepela, najboljši-je iz bukovega. Da se pa napravi tudi iz pet delov a-pna in dela sode. Iz pepela napraviš lug, če ga po-liješ z vodo ali kropom. Dobro je, če dodaš nekaj ži-vega apna. Postopanje pri napravi mila pa bo sle-deče: Maščoba, ki v gospodinjstvu, oziroma gospo-darstvu, ni več za rabo (bodisi živalska mast ali o-lje, pokvarjena ali ne) se naj devlje sproti v kad ali pokončen sod. To mast ali mešanico je treba vedno zalivati z lugom, ki naj bo vedno pripravljen v čeb-ru, stoječemu toliko višje, da tekočina iz njega lah-ko odteka v spodnjo kad z mastjo. Lug se dela v čeb-ru sproti iz pepela in vode; a voda mora pepel ve-dno pokrivati. Od časa do časa treba vreči v čeber nekaj novega pepela, obenem pa kos živega apna, da ostane lug bolj pereč ali ješek. Kadarkoli damo v kad za maščobo kaj tolsče, spustimo skozi veho v dnu iz čebra na maščobo nekaj luga. Lug in maščo-ba se v spodnji kadi predelata sama od sebe brez kuhanja v milo, ki je sicer tekoče, a prav porabno za pranje in čiščenje. Če se nabere v kadi več mila, nego ga je treba sproti za dom, pa to tekoče milo o-solimo in prekuhamo v trdo milo na sledeči način: V posodo, v kateri hočemo milo kuhati, nalijemo vo-de, jo močno osolimo, prilijemo tekočega mila in to mešanico kuhamo. Ko se dobro prekuha (treba za to par ur), jo odstavimo, da se ohladi, in posnamemo raz tekočino pene. Te pene so milo. Pene spravimo v posodo, v kateri se dajo topiti, jih razpustimo na ognju in jih vlijemo v drugo primerno posodo, da se shlade in strdijo. Ko se to zgodi, je milo gotovo, in treba ga je samo razrezati v kose in spraviti. Če pridamo mešanici, predno jo kuhamo, nekaj čiste smole ali pa terpentina, je milo lepše barve in bolje za rabo. V gospodarstvih pa, kjer imajo naenkrat po-več za kuhanje mila pripravne maščobe, n. pr. kjer pobijejo za dom vola ali kravo, bo pa bolje, ako ku-hajo milo iz loja po sledečem navodilu: Na vsakih 10 kg loja vzemi 3 kg živega apna, 23 litrov mehke vode (deževnice ali rečnice), ¼ kg sode in 3 kg soli. Iz tega napraviš milo tako-le: Apno spravi v kad, naškropi ga nekoliko z vodo, kad pa zakrij. Po 12 do 20 minutah je apno ngašeno in razpade v prah. Nato stresi apno v sodo. Ko preteče ura, dolivaj v presledkih vodo, mešaj pa neprestano. Nato pusti, da se tekočina ustavi in gošča posede, čisto tekočino, ki je na vrhu in ki je lug, pa pristavi skupno z lojem k ognju. Ta mešanica naj vre 4 do 5 ur, na kar jo z gori navedeno množino soli. Na ostanke mešanice apna in sode nalij iznova 23 litrov deževnice ali re-

gu potoka zlata krsta zablješala v oči.

Stojijo, gledajo in očem ne verjamejo.

Kralj je postal pod tem čudovitim javorjem, u-kazal je odpreti pokrov krste in pri blesku bakelj se je ogledal prekrasno postavo umrle device.

„O ti hudobna, kruta smrt!“ je zaklical kralj ganjen od bolesti in žalosti, „kako si se drznila dv-igniti koso na tako liljo na tej zemski dolini, katero je menda angelj z rajskega vrta presadil na našo zemljo?“

Ves prevzet ji je hotel poljubiti belo čelo in je dvignil lahno mrtvo glavo. Tedaj je kita kraljičine uspavane padla s krste, a zakleta igla ji je zdrkni-la z jasnih las na zemljo in sen se je zgubil kot pe-na z mila.

In vzbujena kraljičina je dvignila potom čarov zaprte trepalnice, a kralj jo je z radostnim vsklikom objel in zaklical:

„Poljub moj ti je vrnil življenje, tedaj boji mo-ja, ker sem smrt tvojo premagal!“

In s spremstvom svojih dvorjanov je nesel le-jo kraljičino v zlato krsto, kot dete v zibelki, ob ve-selih spevih in bučanju rogov in ob blesku bakelj skozi v noč šumeči les.

Radost je bila v kraljevem gradu in v stolici kraljevi v ljudstvu, ko se je raznesla vest okrog, da si je gospod izbral družico, vzbujeno po poljubu na tak čudovit način.

Samo mati kraljeva je pokrila svoje čelo v ne-vošljivosti in je mislila, kako pogubiti svojo nevesto, čež cel dan in noči prečute.

Minilo je ječno dolgo leto srečno, minilo drugo in tretje ravno tako; z vsakim letom je kralj bolj se ljubil svojo ženo, molčečo, čeravno ni besedice z ust slišal. Jedno radost je imel v letu veliko, jedne za-